

**Lliçó de graduació
de la promoció *2012*
“Els llibres,
companys de viatge”
Joan Egea Fernández,
professor del Departament
de Dret**

Barcelona, 15 de desembre del 2012

Els llibres, companys de viatge

Benvolgut rector, autoritats acadèmiques, graduades i graduats, senyores i senyors.

Haig de començar agraint al rector la invitació que m'ha fet per pronunciar la lliçó d'aquest acte de graduació. És un gran honor i un autèntic privilegi poder ser aquí compartint amb vosaltres un dels moments que més ansiosament heu esperat en la vostra estada a la Universitat.

Dit això, és clar, no puc prosseguir aquest discurs sense abans felicitar, de tot cor, les graduades i graduats de la llicenciatura en Dret, de la diplomatura en Relacions Laborals i de la doble diplomatura en Ciències Empresarials i Relacions Laborals, per haver assolit amb èxit els graus respectius. Enhorabona que, naturalment, haig de fer extensiva als familiars, que, de ben segur, heu gaudit els bons moments i, a vegades, patit també les angoixes de tots aquests anys.

Avui és el dia en què tanqueu un període crucial de la vostra vida, el que us emancipa per endegar els propis projectes i per posar en pràctica les habilitats i els coneixements que heu adquirit, tot projectant-los, amb rigor crític, sobre el món real, on els conflictes deixen de ser hipotètics, per afectar persones de carn i ossos.

Us pot semblar que en acabar els estudis us traieu un pes de sobre. Segur que és així, però aviat us adonareu —si no és que ja ho heu fet— que aquest alliberament és només momentani i que comença un altre repte, que ve marcat per la incertesa que deriva d'entrar en un món, que, en part, encara us resulta força desconegut.

Amb la graduació només acaba una primera etapa de la vostra formació, la que us ha preparat per iniciar el llarg viatge de l'exercici professional. Dic “una primera etapa”, perquè el professional de debò —i vosaltres sens dubte ho sereu— no deixa mai d'aprendre, d'estudiar; sempre està en contínua formació. Contra allò que se sol pensar en iniciar els estudis, l'obtenció d'un títol universitari no és cap do que, per si mateix, sense perseverar en l'aprenentatge, permeti resoldre, com per ciència infusa, els problemes que, amb gran riquesa de matisos, presenta la realitat professional.

Aquí heu après a pensar i a raonar críticament, que són les eines bàsiques amb les quals podreu continuar formant-vos, cadascú en l'àmbit de la seva especialitat. Però, sobretot, la Universitat us ha proporcionat una estructura mental ben organitzada o, per dir-ho d'una manera més planera, un cap ben moblat, una mena de caminadors que us ajudaran a obrir-vos pas i a transitar en el llarg viatge que és l'exercici professional i també —per què no dir-ho— per la vida mateixa.

Les classes, els seminaris, les pràctiques, els manuals i els apunts passen al món dels records. Les avaluacions programades en els plans docents també ja són història. No oblideu, però, que ara us enfrontareu —sovint sense cap convocatòria prèvia— a un altre tipus d'avaluacions, les que contínuament ens fa passar la vida, que també aprova i suspèn, i que, malauradament, no sempre atorga l'oportunitat de recuperar.

Deia que, ara, esteu emancipats per endegar els propis projectes professionals i prendre les decisions responsablement; però això no vol dir que en aquest trajecte professional estigueu sols. A la Universitat Pompeu Fabra i al seu claustre de professors els tindreu sempre aquí, que és casa vostra, per a quan necessiteu compartir les vostres inquietuds i també, si cal, per orientar-vos, des de la nostra experiència, ara ja com a col·legues.

En aquesta segona etapa, alguns seguireu una formació acadèmica de postgrau, d'altres endegareu directament l'exercici de la professió; però tots haureu de tenir molt present que ara seran fonamentalment els llibres —entesos, no cal dir-ho, com a qualsevol mena de format idoni per rebre i donar informació del coneixement— els vostres principals instruments de formació; uns companys de viatge imprescindibles a l'hora de superar els exàmens als quals us sotmetrà l'esdevenir professional i la vida mateixa.

Quan començava a preparar aquesta intervenció, em va venir a la memòria una lectura de quan era professor ajudant a la Universitat de Barcelona —d'això ja fa gairebé trenta-cinc anys—, que reflecteix amb un gran realisme, gairebé aventurer, el destacat protagonisme que els llibres han de tenir en l'exercici de la professió. Em refereixo, concretament, a l'Epistolari de l'humanista i jurista català del segle XVIII Josep Finestres i de Monsalvo, publicat, als anys trenta del segle passat, per Ignasi Casanovas i completat després per Miquel Batllori. Les seves vivències i les peripècies per les quals va haver de passar per adquirir els millors llibres jurídics em devien quedar gravades en el subconscient, on han romàs, en una mena d'estat letàrgic, a l'espera d'un moment tan assenyalat com el que vivim en aquest acte, per poder-les compartir amb tots vosaltres i alhora posar-les com a model.

Vagi per endavant que Josep Finestres ha estat una glòria de la nostra cultura i, a parer meu, el més gran jurista català de tots els temps. Va ser qui va fer re-

néixer l'estudi més seriós del dret en el si d'una universitat, la de Cervera, que no sempre ha tingut el reconeixement que es mereix.

Però no us espanteu. No vull parlar del corrent humanista, ni tampoc del Finestres jurista, el que va aconseguir introduir en la universitat catalana els nous fluxos europeus del pensament jurídic; sinó del professor, del professional que va destacar per la seva honestedat, generositat i, sobretot, per l'amor pels llibres. Aquests són els valors que, des d'una concepció de la universitat com a servidora de la cosa pública, destil·len els centenars de cartes recopilades en els tres volums de l'Epistolari i que avui m'atreveixo a posar com a exemple per a una nova generació de titulats universitaris.

Podria semblar que, havent entrat de ple en el segon decenni del segle XXI, la pretensió de posar com a model un personatge de fa més de 250 anys resulta anacrònica. Tanmateix, no cal que us digui que l'honestedat, la generositat i l'amor pels llibres no entenen d'èpoques; són intemporals. Però és que, a més, tot i que han transcorregut dos segles i mig, l'època actual presenta força punts en comú —salvant sempre les distàncies— amb el segle XVIII a la Universitat ceriverina. I això, tant des de la perspectiva de la penúria econòmica com d'aspectes referits a qüestions acadèmiques i, fins i tot, pel que fa a les polèmiques sobre les diferències entre territoris. De fet, gairebé sense tocar una coma, força passatges de les seves cartes avui poden ser llegits com si es referissin a vivències actuals.

Vegem-ne uns petits fragments. En una de les cartes, Finestres explica que li han enviat més de 150 llibres, entre els quals —aclareix— n'hi ha molts de bons; però afegeix: “Mala ocasió per a vendre'ls, perquè ni la Universitat pot comprar llibres, ni els catedràtics o els cursants, per estar fora molts d'ells i, el pitjor de tot, pobres”. Pel que fa a les referències a l'ordenació dels estudis universitaris, tampoc no sembla que hagi passat el temps. En aquest sentit, en una altra carta, afirma, aquí amb certa vehemència: “No vull parlar de plans d'estudi, perquè em causen enuig tants discursos vans, que cadascú els forja segons el seu particular interès i no del públic”. Us sona? I què podem dir de la qüestió territorial? Escolteu ara el que deia en una altra carta, reproduint un escrit que s'havia atribuït —no se sap si amb raó— a Voltaire, que criticava “el mal govern a Espanya, i en particular la poca aplicació al treball i al comerç, però exceptua Catalunya, que compara amb el país on floreixen les manufactures i el comerç”. Res de nou tampoc.

És en aquest context que el professor de Cervera maldà durant tota la seva llarga vida, gairebé de manera obsessiva, per l'objectiu ferm de dotar la Universitat d'una biblioteca digna i també perquè professors i futurs llicenciats formessin la seva. Ho feia perquè considerava que els llibres eren els millors companys, l'instrument imprescindible a què abans em referia, per assolir nous coneixements i desenvolupar-se adequadament en la professió. I és aquí on se'ns mostra

com un model a seguir: l'home preocupat per trobar els llibres més útils, més acabats i més ajustats metodològicament; els que li van permetre continuar enriquint el seu coneixement pràcticament fins als últims dies de la seva vida.

La tasca no li va resultar gens senzilla i s'hi hagué de posar amb cos i ànima. Al començament el panorama que descriu és certament desolador. Denuncia la poca formació que aleshores tenien els advocats, i es queixa, per exemple, del “poc que s'estimen aquí els llibres que no són molt necessaris ‘ad panem quaerendum’, i quants pocs llibres de profit hom pot trobar a les oficines de Barcelona”. I, en resposta a una missiva de l'humanista valencià Gregori Mayans i Ciscar, escrivia, amb gran lament: “Diu vostè, com aquell que no diu res, que només se'n porta 40 llibres [quan anava de vacances]. Doncs sàpiga que 40 llibres és una bona llibreria a Cervera. Un professor dels nostres que portés un nombre igual de volums, ja podria dir, com un altre Bias [un dels set savis de Grècia]: ‘Omnia mea mecum porto’. Amic, aquí tot són desitjos i esperances, amb una misèria molt present”.

Com deia, des de l'inici adreçà tots els esforços a assolir els seus objectius. Per això, amb l'ajut imprescindible dels seus amics Dou i De Bassols i l'esmentat Mayans i Siscar, i també d'alguns mercaders, va teixir una autèntica xarxa destinada a la compra de llibres espanyols i a importar-ne d'estrangers editats per les principals impremtes d'Holanda, França i Itàlia. L'enrenou que va organitzar fou tan gran que destacats estudiosos europeus, com és el cas de l'holandès Gerard Meerman, arribaren a creure que la Universitat de Cervera i, com aquesta, els seus professors, posseïen una gran biblioteca, mentre que, en realitat, l'any 1765, amb prou feines arribava als dos mil llibres. Així, escriu a Mayans: “Meerman pensa que Cervera és algun gran empori de llibres impresos i manuscrits, ja que em demana els que vostè veurà a la carta, però només tinc a Castro, que li enviaré. Els demés professors, entre tots, no tenen la meitat que jo”.

En fi, a través d'aquestes breus reflexions històriques, que tenen com a protagonista un triomfador, un fervorós amant dels llibres, el missatge que us volia fer arribar és clar: en el vostre camí professional no deixeu mai la companyia dels llibres, no deixeu mai d'aprendre. El nostre personatge mai no els va deixar, encara que, per aconseguir-los, hagués de remoure cel i terra. Fixeu-vos amb quines paraules —escrites tan sols un parell de setmanes abans de morir, el 17 de novembre de 1777— expressava el plaer que li proporcionaven els llibres: “Jo, encara que gràcies Déu, gaudeixo de força salut, no serveixo per altra cosa que per llegir, com faig amb molt de gust i continuïtat, perquè la meua edat de 90 anys menys quatre mesos no em permet altra cosa que divertir-me en la lectura de llibres de gust, principalment moderns”.

Òbviament, no estic dient que els llibres s'hagin de convertir en una obsessió per a vosaltres, ni que hagin de ser el vostre principal divertiment. Divertiu-vos en allò que més us plagui; però si deixeu de llegir, d'aprendre, si els llibres no us

acompanyen en aquest llarg viatge que és la carrera professional, la impotència i la frustració sovint se us faran massa presents.

Permeteu-me també una altra reflexió, que no voldria passar per alt en els dies que vivim. Acabeu els vostres estudis en un moment en què la situació de crisi econòmica del país és angoixant. Avui, més que mai, és una realitat que molta gent no sap quin futur l'espera; però vosaltres, tot i aquesta conjuntura, partiu, sortosament, d'una situació de privilegi, la que us dona la condició de titulats universitaris, i per això us encoratjo, en allò que estigui a les vostres mans, perquè lluiteu amb totes les forces per tal que aquesta maleïda crisi no s'endugui tota una generació, condemnant-la a la manca d'expectatives i a la pobresa. La xifra de més del 53% de joves aturats fa feredat.

Un bon professional posa l'ètica per davant de tot, treballa no només per les satisfaccions personals o per guanyar-se la vida el millor possible, sinó també per transformar i millorar la societat. Per dir-ho ras i curt, heu de ser útils socialment. M'atreveixo a dir, fins i tot, que aquesta és la vostra obligació, la contraprestació que us correspon satisfer en justa reciprocitat a allò que heu rebut de la mateixa societat, que, a través de la universitat pública, us ha permès adquirir una formació de gran nivell.

Estic segur que actuar èticament no serà gens difícil per a vosaltres, sinó la cosa més natural. Us adonareu que al llarg d'aquests anys no només heu adquirit la formació corresponent als vostres estudis i l'estructura mental a la qual abans em referia, sinó que posseïu un bagatge intel·lectual i, sobretot, uns valors, que, de manera gairebé mecànica i inconscient, es projectaran més enllà dels aspectes merament professionals, influint també en el desenvolupament de la vostra vida quotidiana i en la manera de fer front als desafiaments que, sovint, obstaculitzen la solidaritat humana i l'ideal de justícia.

Vaig acabant, i per fer-ho no em resisteixo a manllevar, una vegada més, les paraules amb què el mateix Josep Finestres, l'any 1760, destacava el gran nivell dels titulats ceriverins d'aleshores, fent-les avui meves i projectant-les sobre els graduats de la Universitat Pompeu Fabra d'enguany:

“De tants batxillers i llicenciats com hi ha hagut aquest any, no n'hem tingut cap que no fos molt bo o al menys més que mitjà.”

Amb gent molt bona o més que mitjana, amb un fort esperit crític, però constructiu, i decidida a fer valer els principis ètics per sobre de les injustícies és com es construeix un país. I el nostre país, més que mai, necessita gent ben formada.

Moltes gràcies i, novament, de tot cor, la meva enhorabona.

